

# Kampen för kvinnlig rösträtt

I december 1918, för ett hundra år sedan, togs de avgörande politiska besluten för att införa allmän och lika rösträtt för kvinnor och män i Sverige. En nationell kamp och hårt yttre tryck på Sverige ledde fram till en kompromiss: allmän rösträtt godtogs i utbyte mot att kungahuset fick vara kvar.

Redan 1902 hade riksdagen avslagit en motion om kvinnlig rösträtt, vilket blev startskottet för den kvinnliga rösträttsrörelsen.

## Bearbetning

Bearbetningen är huvudsakligen kronologisk och den behandlar de viktiga politiska händelserna från 1902 till 1921 då kvinnor och män för första gången fick rösta på lika villkor i ett riksdagsval.

Fram till första världskriget var kampen i första hand en borgerlig kamp som utspelades i de fina sa-

longerna, med kulmen i juni 1911 då den internationell rösträttskongress hölls i Stockholm

I och med första världskriget och livsmedelsbristen under framför allt 1917 tog arbetarkvinnorna plats på scenen. Hungeruppror under våren 1917 medförde ett starkt politiskt tryck inrikes. Under 1918 blev trycket på Sverige hårt i och med revolutionen i Ryssland hösten 1917 och inbördeskriget i Finland våren 1918. Rädslan för revolution och krig i Sverige gjorde att Högern gick med på allmän och lika rösträtt.

Berättelsen blir extra intressant av att många vykort med politiskt budskap gavs ut i anslutning till rösträttskampen, både arbetarrörelsen och den kvinnliga rösträttsrörelsen. Flera av rösträttsrörelsens tecknade kort är av mycket hög konstnärlig kvalitet.

## Betydelse

Rösträttskampens betydelse för utvecklingen av det moderna Sverige kan inte överskattas. Exponatets betydelse ligger i att det dokumenterar de vykort som gavs ut av den kvinnliga rösträttsrörelsen och sätter in dem i ett historiskt sammanhang.

## Val av material

De kort som gavs ut av den kvinnliga rösträttsrörelsen utgör stommen i exponatet. De kompletteras med politiska kort utgivna av arbetarrörelsen samt andra kort som visar den samtid som rösträttskampen verkade i.

Samtliga kort, med undantag för några "så gick det sedan"-kort på sista bladet, är från 1900-talets första två årtionden.

Blad	Innehåll	År
2	Riksdagen röstar "nej" till rösträtt för kvinnor	1902
3	De första rösträttsföreningarna bildas	1902
4	Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt (L.K.P.R.) bildas	1903
5-6	Arbetet i rösträttsrörelsen	1902-1919
7	Allmän och lika rösträtt för män	1909
8	VI:e internationella rösträttskongressen i Stockholm	1911
9	Politiska vindar från höger	1912-1914
10	Den nationella namninsamlingen	1913-1914
11	Världskriget	1914-1918
12-13	Hungeruppror	1917
14	Sverige under hårt tryck	1918
15	Allmän och lika rösträtt för kvinnor och män	1918
16	Slutet gott allting gott?	1921-

## Presentation

Berättelsen är huvudsakligen kronologisk. Varje blad har en rubrik och ett årtal eller tidsintervall i överkanten.

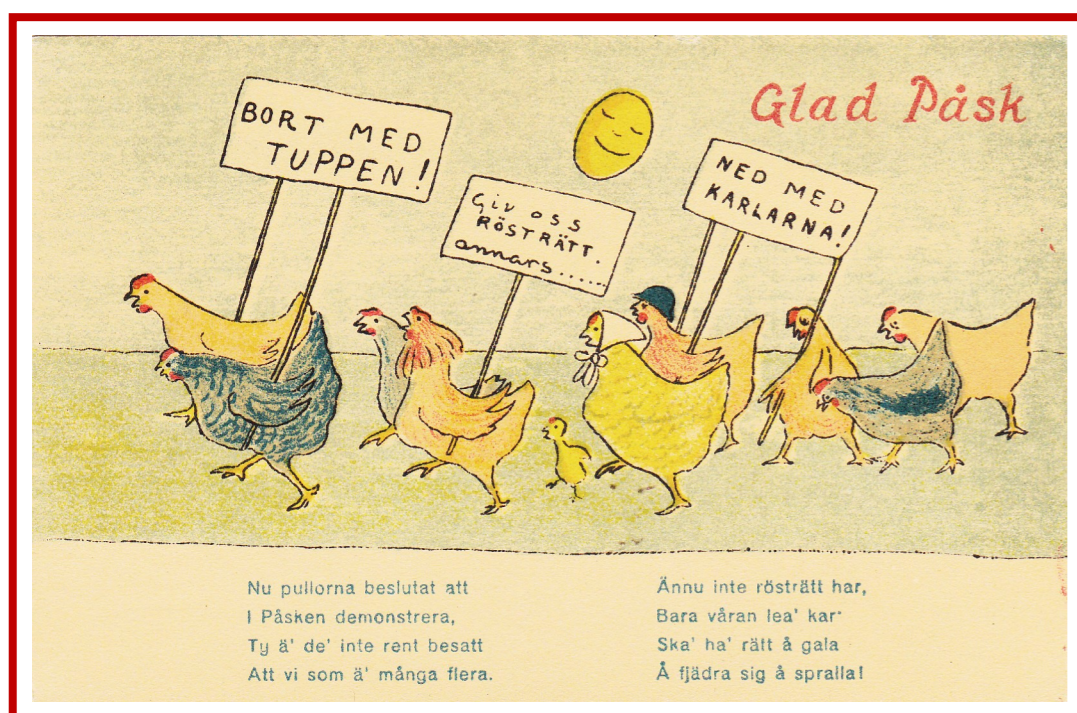
Högst upp till vänster på varje blad finns ett textstycke som ger en översikt i berättelsen. Textstycket inleds med en anfang. Övriga texter hör mera till korten och står i anslutning till respektive vykort.

Vykort som är särskilt viktiga för berättelsen eller har hög svårighetsgrad är monterade med tjock röd ram.

I några fall finns scannade detaljer från kort. Dessa är placerade i direkt anslutning till respektive kort.

## Ett urval av referenser

- Blomqvist, H., *Potatisrevolutionen och kvinnoupploppet på Södermalm 1917. Ett historiskt reportage om hunger och demokrati.*
- Hedvall, B., *Vår rättmätiga plats.*
- Hertha, 1902-1911.
- Ohlsson, P., 1918. *Året då Sverige blev Sverige.*
- *Rösträtt för kvinnor, 1912-1919.*



Kampen för kvinnlig rösträtt i Sverige hade ett hövligt tonläge. Detta står i stark kontrast till debatten i USA och Storbritannien där tonläget var högt, våld förekom och antalet satirkort var stort.

Kortet till vänster är ett svenskt satirkort, något som var mycket ovanligt.

# Riksdagen röstar “nej” till rösträtt för kvinnor

1902

**V**i 1902 års Riksdag framförde Carl Lindhagen krav på allmän och lika rösträtt för kvinnor och män. Förslaget röstades ner. Tiden var nog helt enkelt inte mogen för kvinnlig rösträtt. Vi ska även tänka på att det inte var allmän och lika rösträtt för män 1902. För att få rösta krävdes en viss inkomst eller förmögenhet i fastighet. Dessutom fick endast den som hade betalat sina skatter rösta. Totalt så hade mindre än hälften av alla män rösträtt.

Nederlaget i riksdagen 1902 innebar startskottet för den rörelse som i närmare 20 år skulle kämpa för allmän och lika rösträtt för kvinnor och män.



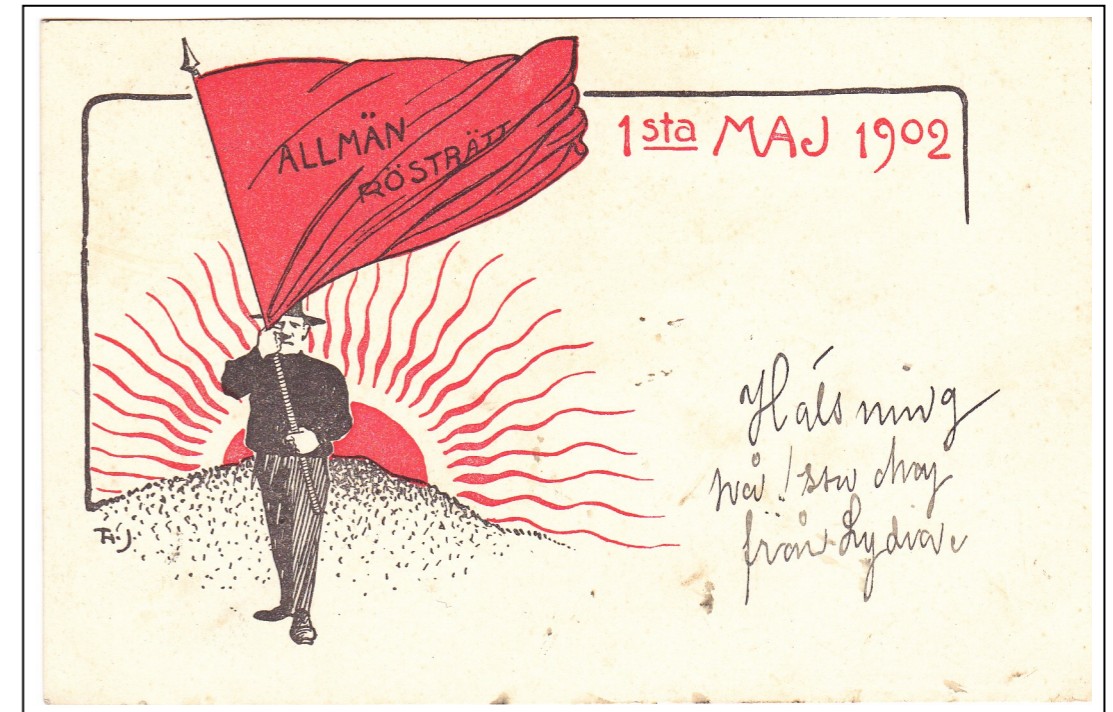
Om någon aktör i den här berättelsen ska tilldelas en dumstrut - utifrån nutida värderingar - så är det Hjalmar Hammarskjöld. 1902 föreslog han att gifta män skulle få två röster, som ett sätt att tillvarata kvinnornas röst i politiken.

Behöver det sägas att förslaget inte fick majoritet i Riksdagen?

En del riksdagsledamöter menade kvinnorna inte efterfrågade en plats i politiken. Andra menade att politiken var ett så elakt spel att det var i välmening de ville skydda kvinnorna från att behöva delta. En friherre Barnekow sa i andra kammaren att han ”sett eländet, intrigerna och splitet i politiska församlingar på för nära håll samt höll för mycket af kvinnan för att ge henne rösträtt, så att hon skulle dragas in deri”. Onekligen omtänksamt! Eller möjligen en dumstrut?

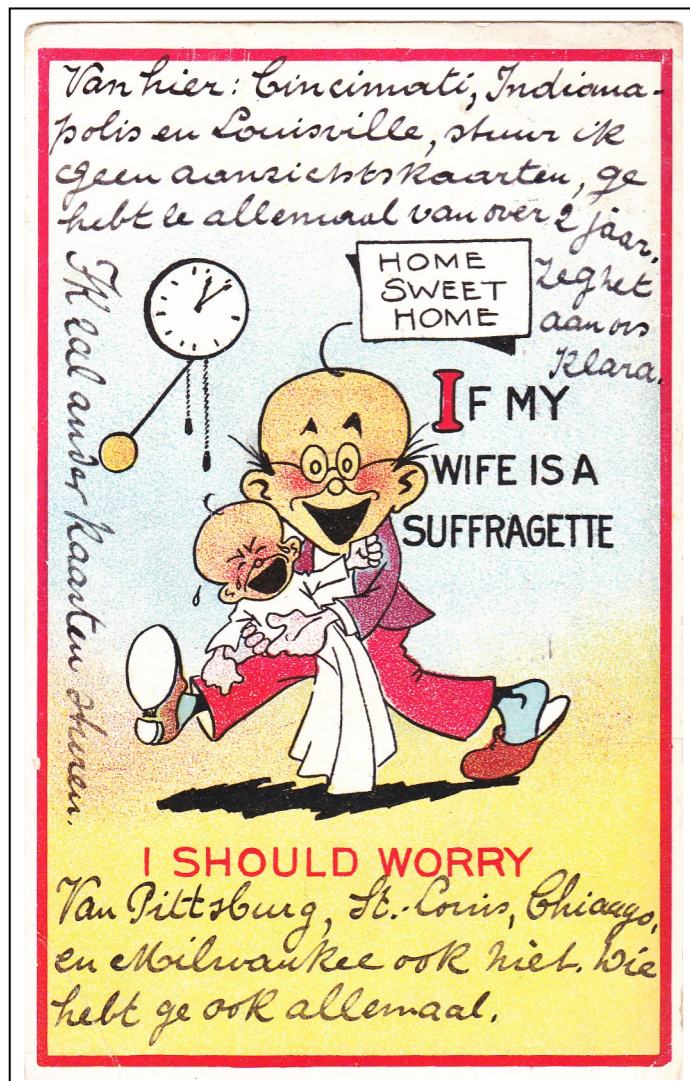
Han menade vidare att ”[o]m hustrurna sutte på riksdagen och mannen sutte hemma och vaggade barnen eller uppfostrade dem, så skulle det kommande släktet förlora därpå”. Oklart hur.

Kortet till vänster är ett amerikanskt satirkort postgången 1913, möjligen med friherre Barnekow som förlaga.



Propagandavykort med krav på allmän rösträtt utgivet till 1:a maj 1902. Vid den här tiden avsåg arbetarrörelsens krav på ”allmän rösträtt” i första hand allmän och lika rösträtt för män. Poststämplat 30/4 1902.

Riksdagen 1902 hölls i det gamla Riksdagshuset på Riddarholmen, en lokal som Riksdagen snart skulle lämna.



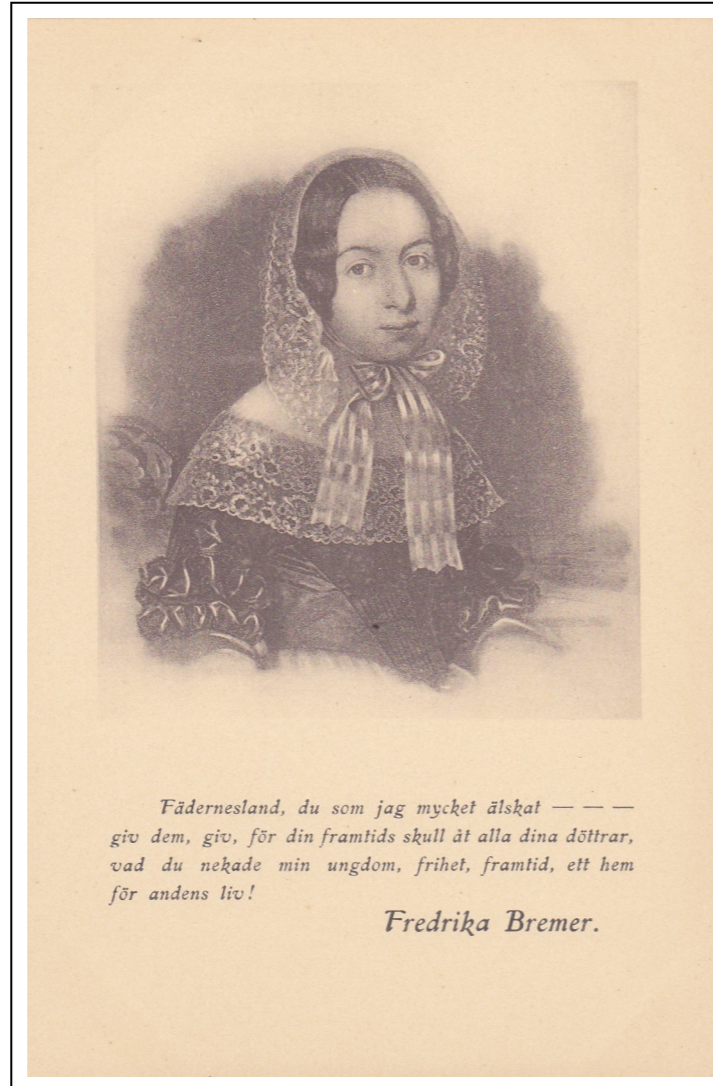
# De första rösträttsföreningarna bildas

1902

Riksdagens beslut att inte införa kvinnlig rösträtt motiverades delvis med att kvinnor inte var intresserade av politik. Detta argument motiverade kvinnor att organisera sig och 1902 bildades den första rösträttsföreningen.

Den 15 april 1902 anordnade Fredrika Bremerförbundet ett möte för att diskutera frågan om kvinnlig rösträtt. Arbetet resulterade i att Föreningen för kvinnans politiska rösträtt (F.K.P.R.) bildades den 4 juni 1902.

Målet var att bilda lokala rösträttsföreningar runt om i landet. Från årsskiftet 1903 blev rörelsen nationell och L.K.P.R. bildades, vilket behandlas på nästa blad.



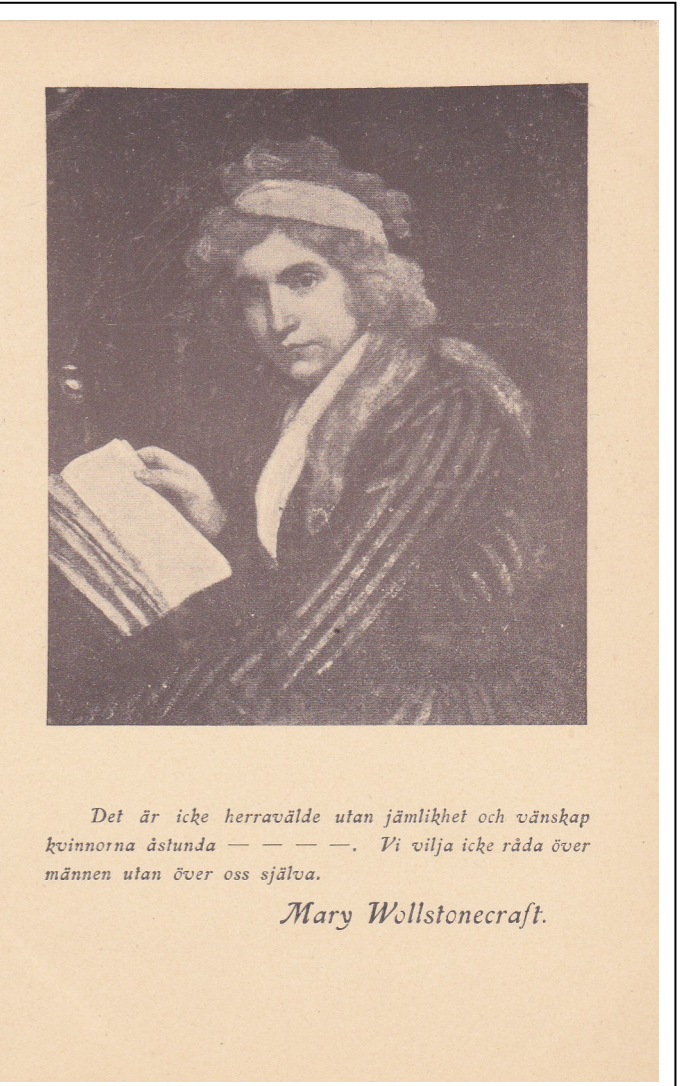
Ann Margret Holmgren blev ordförande när Sveriges första förening för kvinnans politiska rösträtt bildades i Stockholm 1902.

Kortet är utgivet av F.K.P.R. i Göteborg och poststämplat 1910.



Fredrika Bremer (1801-1865) var en pionjär inom kvinnorörelsen i Sverige, men föddes för tidigt för att kunna delta i rösträttsrörelsen. Hon är en förebild som återkommer under hela perioden som rösträttsrörelsen var aktiv.

Internationellt var Mary Wollstonecraft (1759-1797) en av de allra första som propagerade för jämlikhet mellan kvinnor och män.



Norge var både mera liberalt och mera radikalt än Sverige under 1800-talets slut. Rösträttsfrågan kom upp tidigare och *Norsk kvindestemme-förening* bildades redan 1885.

Norskan Anna Bugge-Wicksell var aktiv i kvinnorörelsen i Norge och ordförande i *Norsk kvinnesaksforening* 1888-1889. I och med relationen med den liberale samhällsdebattören Knut Wicksell kom hon till Sverige och blev en av centralgestalterna i den svenska rösträttsrörelsen.

# Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt (L.K.P.R.) bildas

1903

Rösträttsrörelsen organiserades nationellt 1903 i och med bildandet av Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt - förkortad L.K.P.R. - bildades. Föreningen hade allmän och lika rösträtt för kvinnor och män som mål. I övrigt var föreningen opolitisk och den skulle upplösas när målet var uppnått. Ordförande var:

- |           |                     |
|-----------|---------------------|
| 1903-1907 | Anna Whitlock       |
| 1907-1911 | Lydia Wahlström     |
| 1911-1914 | Anna Whitlock       |
| 1914-1917 | Signe Bergman       |
| 1918-1921 | Karolina Widerström |



Arbetarrörelsen är väl dokumenterad på samtida vykort, både propagandakort och kort med dokumentära fotografier. Rörelsen stod dock i opposition till den kvinnliga rösträttsrörelsen; arbetarrörelsen ansåg att lika rösträtt för män var viktigare än likhet mellan män och kvinnor.

Kortet till höger illustrerar arbetarrörelsens inställning väl: kvinnan skulle vara hemma och ta hand om barnen när mannen gick ut och demonstrerade för allmän rösträtt.

Motivet från Sundsvall den 1 maj 1906 är ett typiskt exempel på tidens dokumentära fotovykort.



Det var inte alla som tog rösträtten på lika stort allvar som L.K.P.R. Det här ganska poänglösa vykortet är signerat Jenny Nyström, tidens mest kända vykortskonstnär, och är utgivet av Axel Eliassons förlag i Stockholm.



# Arbetet i rösträttsrörelsen

1902-1919

Arbetet inom rösträttsrörelsen var omfattande även utanför Stockholm. I tidskrifterna *Dagny* och *Rösträtt för kvinnor* är det möjligt att få en inblick i arbetet i lokalföreningarna. Många kortfattade notiser berättar om föredrag och samkväm på ett stort antal orter. Ofta ledde ett föredrag av något av de stora namnen inom rörelsen till att det bildades en lokalförening samma kväll.

Lokalföreningarnas verksamhet var ofta beroende av en eller några eldsjälar. Exempel på namnkunniga lokala ledare är Frigga Carlberg i Göteborg och Frida Stéenhoff i Sundsvall (och senare i Oskarshamn och Stockholm).

Frida Stéenhoff var konstnär och författare. Maken var läkare i Sundsvall och på så sätt kom hon i kontakt med arbetarnas levnadsförhållandens.

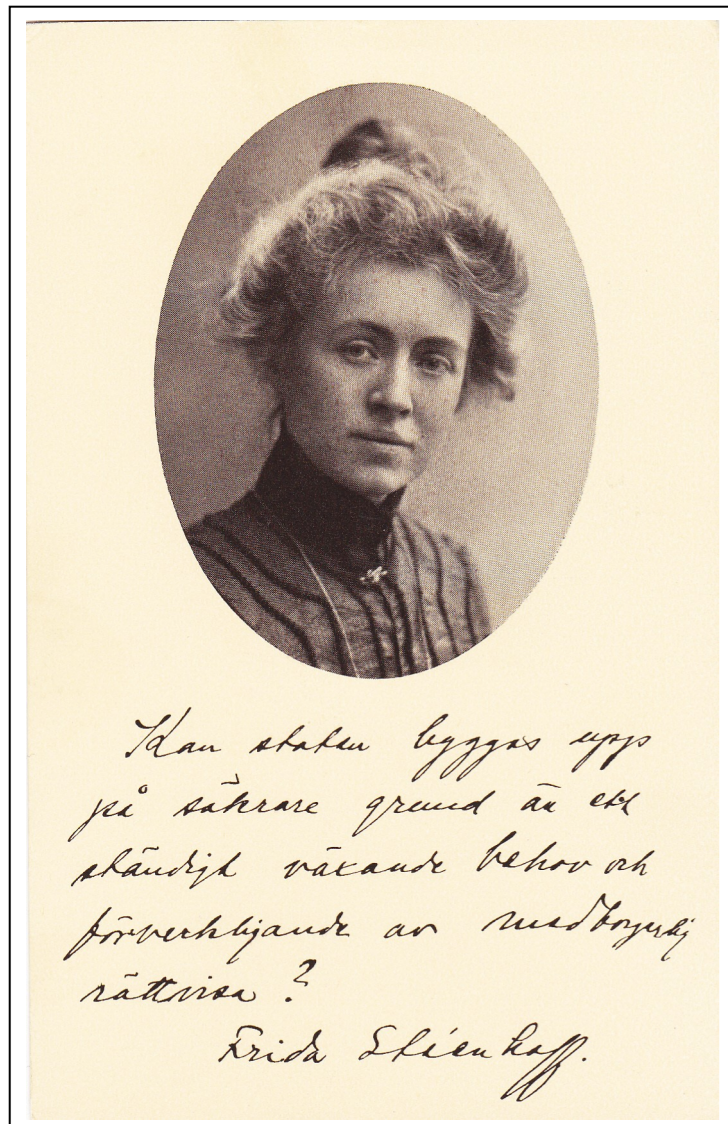
Stéenhoff debuterade som dramatiker 1896 med *Lejonets unge*. Pjäsen var kontroversiell då den förespråkade kärlek utan äktenskap och fri tillgång till preventivmedel. Den gavs ut under pseudonymen Harold Gote, något som var vanligt bland tidiga kvinnliga författare.

Texten på kortet med fotografiet på Sundsvall teater är trevlig. "Var på teatern i lördags men kunde ej utvärda till slut. Längtar efter att få se ett ordentligt sällskap."

Frigga Carlberg var den viktigaste personen i den kvinnliga rösträttsrörelsen i Göteborg. Carlberg och föreningen i Göteborg var förmodligen den mest radikala delen av rörelsen. Medan L.K.P.R. tog avstånd från de brittiska suffragetterna och deras militanta metoder så sympatiserade Carlberg med dem. Hon bjöd vid ett tillfälle in den brittiska suffragetten Sylvia Pankhurst som föredragshållare, något som ogillades av moderföreningen i Stockholm.

Vid sidan av rösträtten engagerade sig Carlberg också i socialt arbete. Hon startade flera barnhem, bland annat för att friska barn till föräldrar med tuberkulos inte skulle behöva bo hemma.

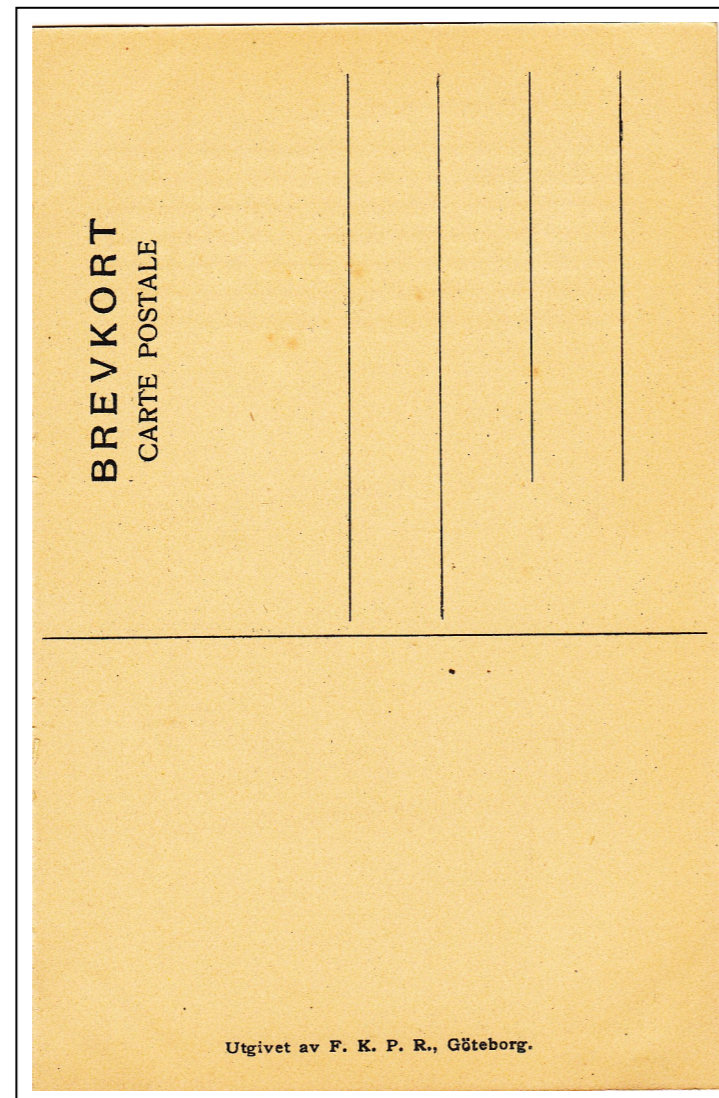
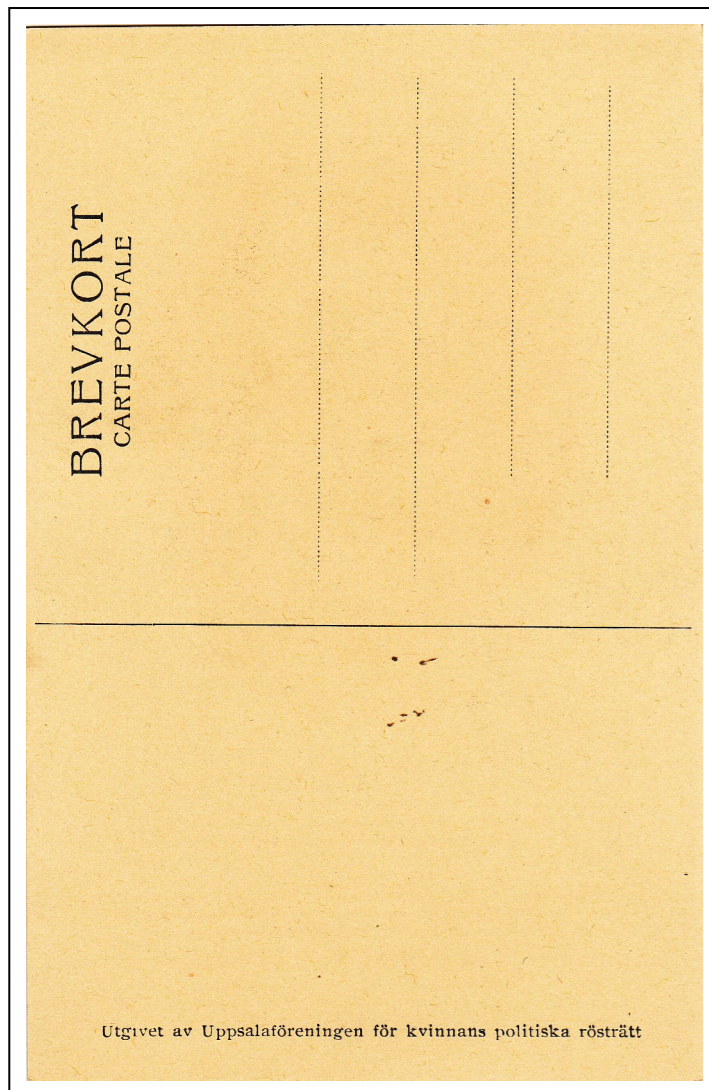
Sällskapet Myrornas barnhem startades av Carlberg. Kortet nedan till höger är ett fotografi från Myrornas barnfest i Konserthuset. Scenen är ganska typisk för tiden; de fattiga barnen på barnhemmet skulle visa upp ett skådespel för sin välgörare. (Dagens konsert- hus i Göteborg uppfördes 1935, så kortet måste vara taget i föregångaren som låg på Heden och som brann 1928.)



# Arbetet i rösträttsrörelsen

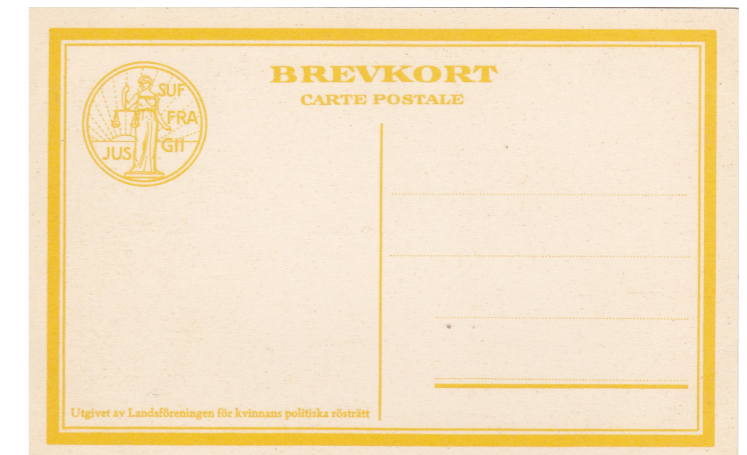
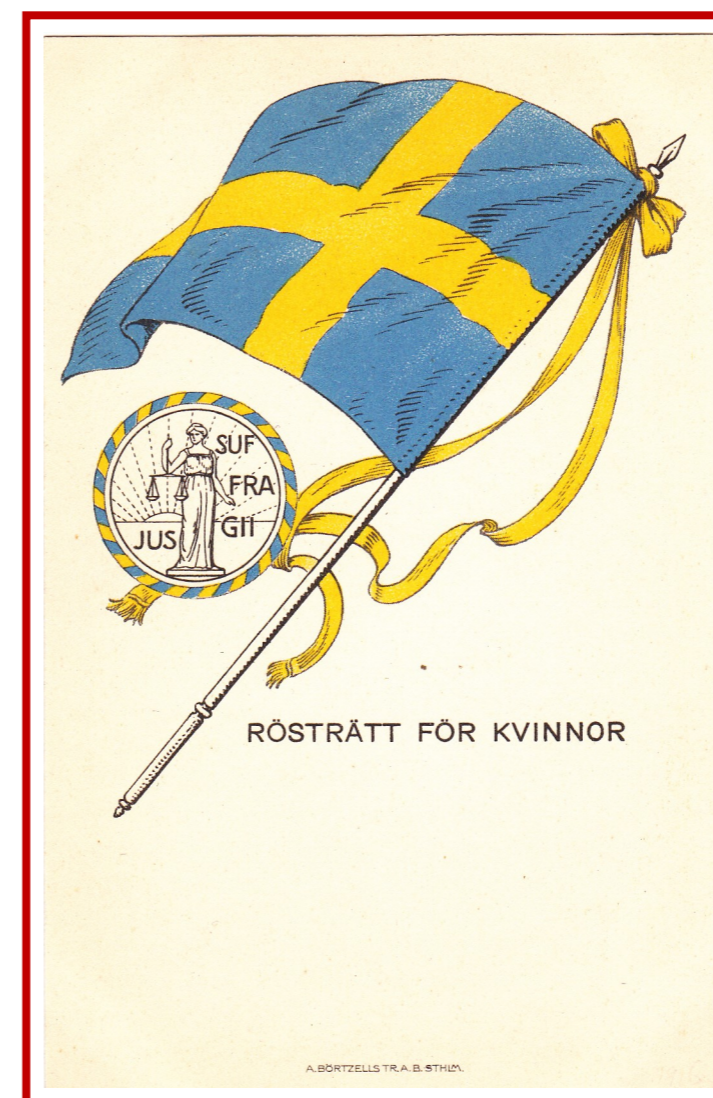
1902-1919

Vykort var en viktig del av den kvinnliga rösträttsrörelsen. Korten fungerade både som propaganda och som ett sätt att finansiera arbetet. I rösträttsrörelsens tidningar, *Dagny* och *Rösträtt för kvinnor*, så förekommer ofta annonser för vykort. I några fall så har det varit möjligt att binda annonserna till kända kort.

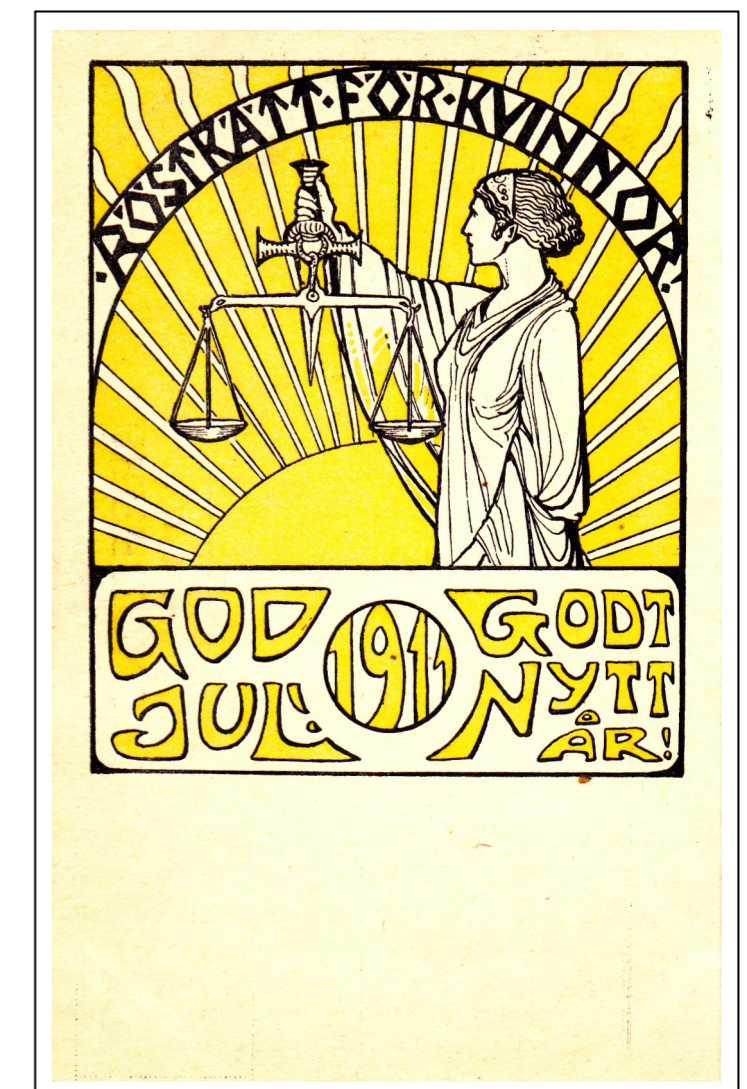


I tidskriften *Rösträtt för kvinnor* kan man i nr. 5 utgiven den 1 maj 1912 läsa att Uppsalaföreningens rösträttsbrevkort går att köpa för 10 öre per styck eller 1 kr för 12 stycken. Kortet till vänster är med största sannolikhet ett av dessa kort.

Kortet ovan är utgivet av F.K.P.R. i Göteborg. Kortet till höger är ett julkort som dock inte skapar särskilt mycket julstämning.



Det kvinnliga rösträttsrörelsens vykort hade ofta hög konstnärlig kvalitet. Det här vackra flaggkortet har till och med en omsorgsfullt designad baksida.



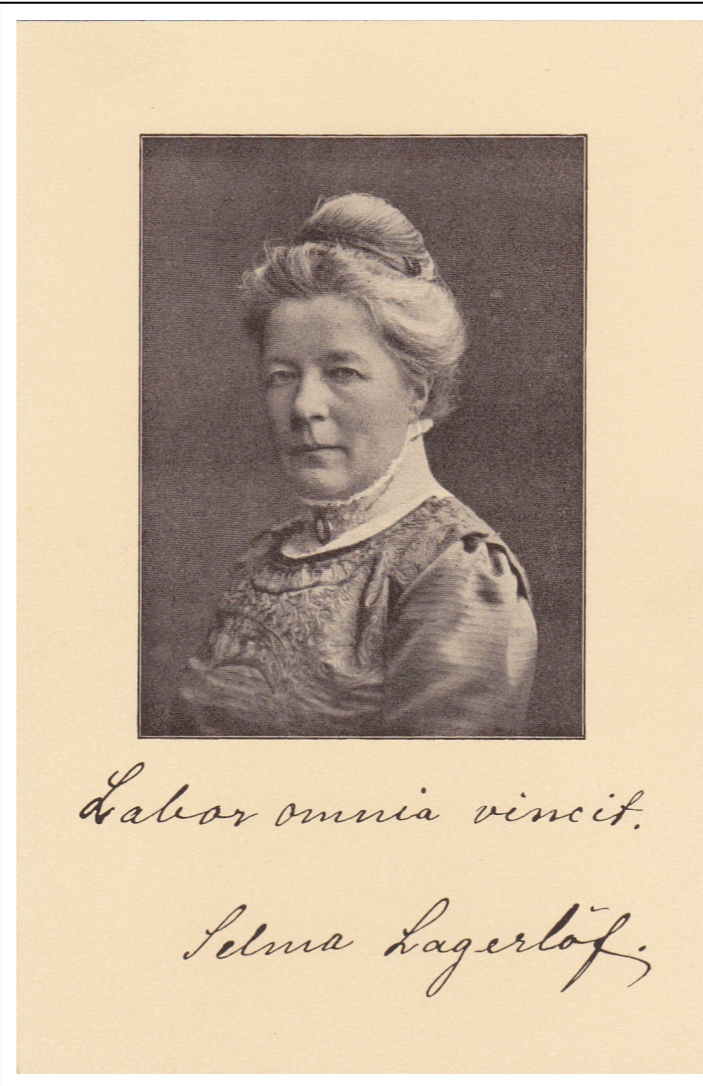
Utgivet av Uppsalaföreningen för kvinnans politiska rösträtt

# Allmän och lika rösträtt för män

1909

Riksdagen fattade 1909 det andra beslutet om allmän och lika rösträtt för män. Grundlagsändringar krävde två beslut och det första togs 1907. Valet till andra kammaren 1911 var första gången som de nya reglerna tillämpades.

1909 beslutade Riksdagen även om kommunal rösträtt för kvinnor, under förutsättning att inkomstkravet var uppfyllt. Tidigare var det bara myndiga kvinnor, i praktiken ogifta kvinnor eftersom gifta kvinnor inte var myndiga, som hade kommunal rösträtt.



Mårbacka (Wermland) Selma Lagerlöfs födelsehem. ("Låfdala" i Gösta Berlings saga)

FOTO. & FÖRLAG: MYHRMAN & BENNER, ROTTNEBROS 1904. KOP. FÖRBJ.

Selma Lagerlöf tilldelades Nobelpriset i litteratur 1909. Barnhemmet Mårbacka hade hon köpt tillbaka tidigare. Bilden är tagen innan det stora ombyggnad som hon senare gjorde med hjälp av prissumman från Svenska Akademien och som gav bygganden sitt nuvarande utseende. Nobelpris och god ekonomi hjälpte inte; Lagerlöf förvägrades även fortsättningsvis rätten att rösta i Riksdagsval.



Den socialdemokratiska riksdagsgruppen var i allra högsta grad delaktig beslutet om att införa allmän och lika rösträtt för män.

Påskkort signerat Jenny Nyström, poststämplat i april 1909 och troligen utgivet samma år. Det är svårt att läsa in något politiskt budskap i motivet. Mera troligt är att Axel Eliassons Konstförlag i Stockholm ville fånga upp tidens aktuella händelser i hopp om att sälja fler påskkort.



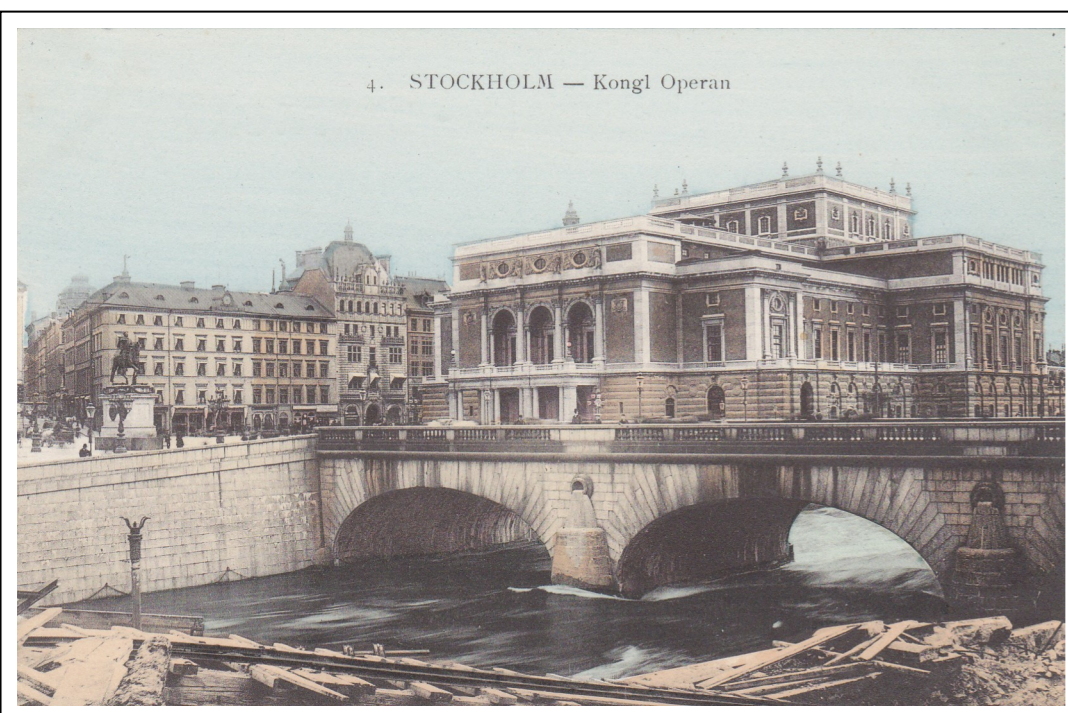
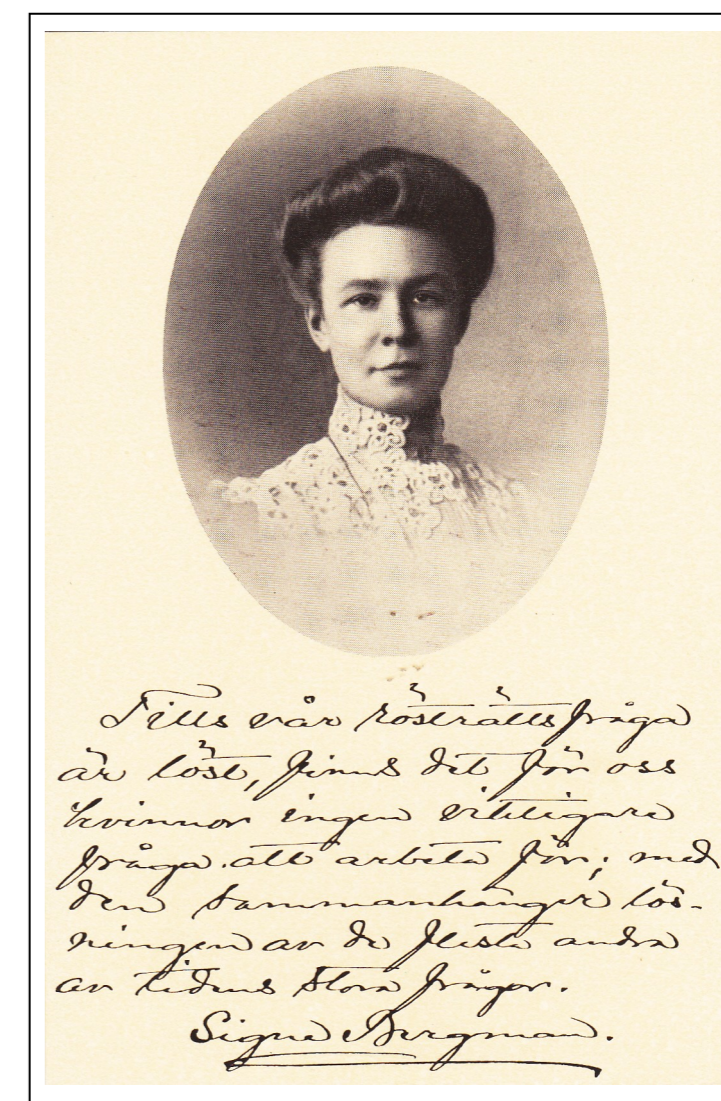
# VI:e internationella rösträttskongressen i Stockholm

1911

Rösträttsrörelsen var internationell. Sommaren 1911 samlades den i Sverige och Stockholm i och med den VI:e världskongressen för kvinnans politiska rösträtt. Kongressen var en stor framgång. Rösträttsfrågan omtalades i pressen och evenemanget syntes i stadsbilden i Stockholm. Världskongressen brukar betraktas som den svenska rösträttsrörelsens största triumf.

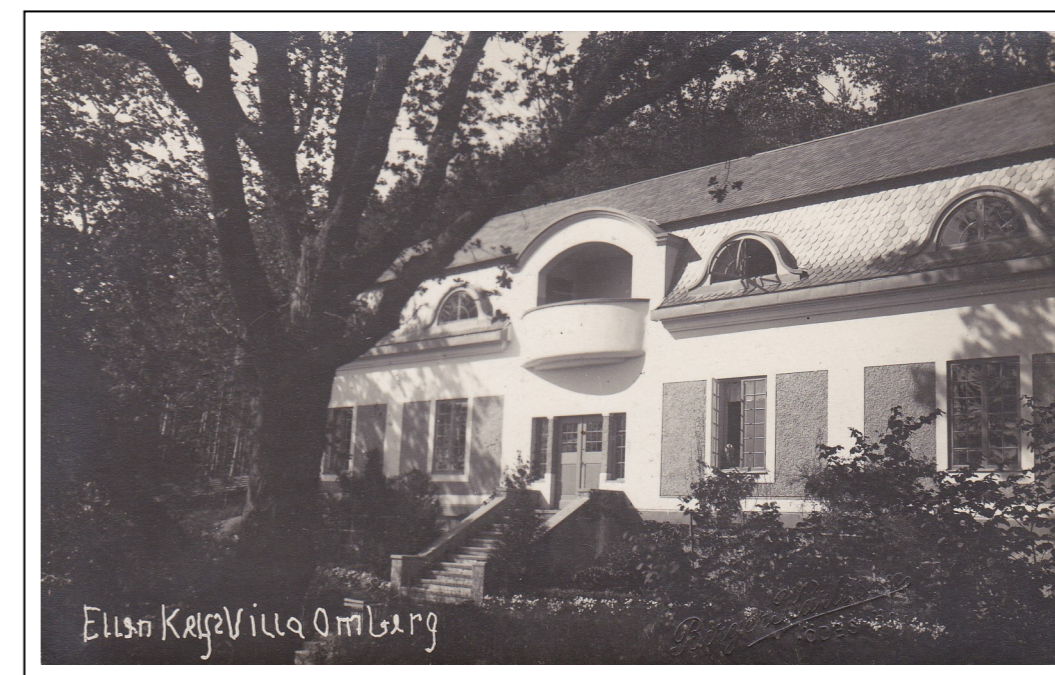
Carrie Chapman-Catt var ordförande i *International Women Suffrage Alliance* och den mest prominenta gästen vid kongressen. Det här vykortet gavs ut i anslutning till den VII:e rösträttskongressen i Budapest 1913.

Signe Bergman var Sveriges representant i *International Woman Suffrage Alliance* och organisatör av kongressen i Stockholm.



Vid en högtid på Operan i Stockholm talade Selma Lagerlöf. Hon var vid den här tiden den svenska kvinnorörelsens stora stjärna och hade internationell lyskraft.

Ellen Key, en annan svenska med internationell stjärnstatus vid den här tiden, var huvudtalare vid ett öppet möte på Skansen. Key är idag mest känd för *Strand* i Östergötland, idag ett populärt utflyktsmål. *Strand* uppfördes som bostad åt Key under åren 1910 till 1912.





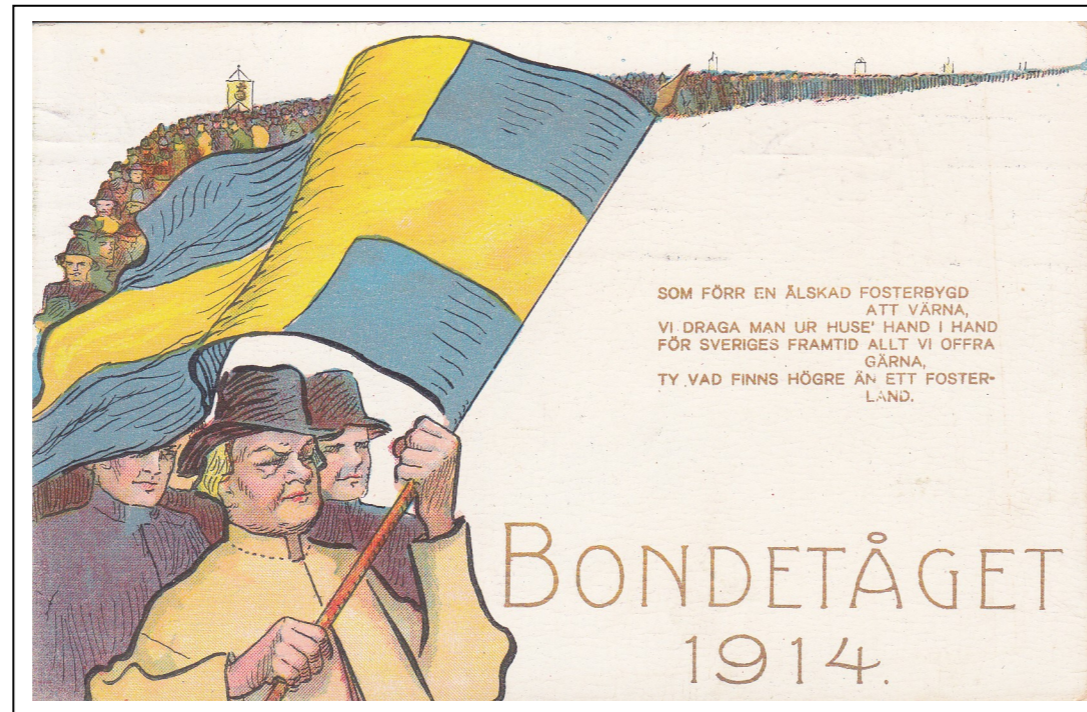
# Politiska vindar från höger

1912-1914

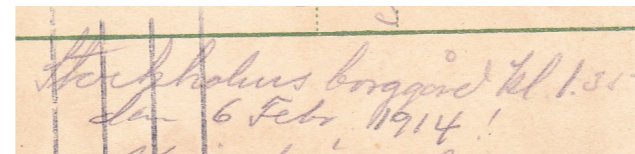
S tatsminister Karl Staaf lade 1912 fram en proposition om allmän och lika rösträtt. Men framgångarna för rösträttsrörelsen under 1911 hade snarare stärks högerns motstånd och återigen fälldes ett rösträttsförslag av första kammaren. Samtidigt var det oroligt på många håll i Europa, politiken polariserades och i Sverige restes politiska krav på militär upprustning.

Svenska pansarbåtsföreningen startade 1912 och hade till syfte att samla in pengar för inköp av ett fartyg till flottan. Det är anmärkningsvärt att projektet faktiskt lyckades!

Den största enskilda manifestationen var Bondetåget den 6 februari 1914.

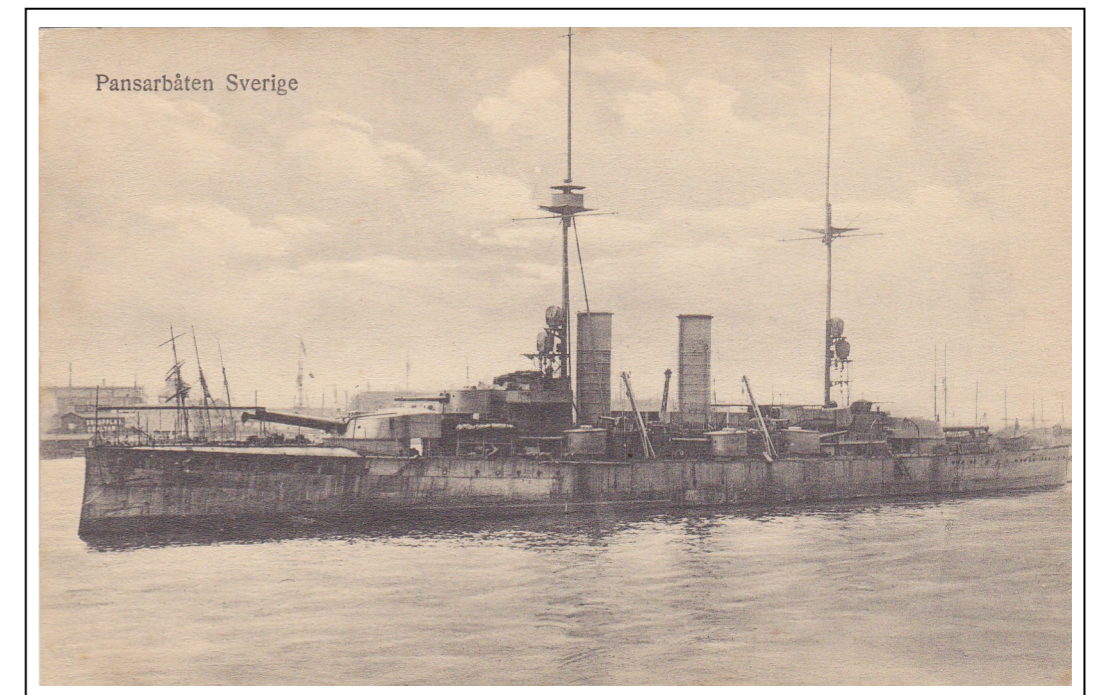


Pekoralet på kortet ovan kommer inte att gå till litteraturhistorien, men fångar tidens stämning väl. Kortet är daterat Stockholms borggård den 6 februari 1914 kl. 1.35 och alltså skrivet mitt i händelsernas centrum. Efter Bondetåget utkom en stor mängd vykort med dokumentära fotografier som visade att många människor hade samlats i Stockholm den dagen. De historiska källorna nämner 30.000 deltagare.



Kung Gustaf V talade på Borggården, möjligen motvilligt och under starkt tryck från den tyskfödda drottningen Victoria. Talet var skrivet av Sven Hedin. Möjligen var det här sista gången som en svensk monark försökte att ta en central plats i inrikespolitiken.

Pansarbåten *Sverige* blev resultatet av Svenska pansarbåtsföreningens insamling. Den sjösattes 1915 och levererades till flottan 1917. Fartyget avrustades 1947 och skrotades 1958.



# Den nationella namninsamlingen

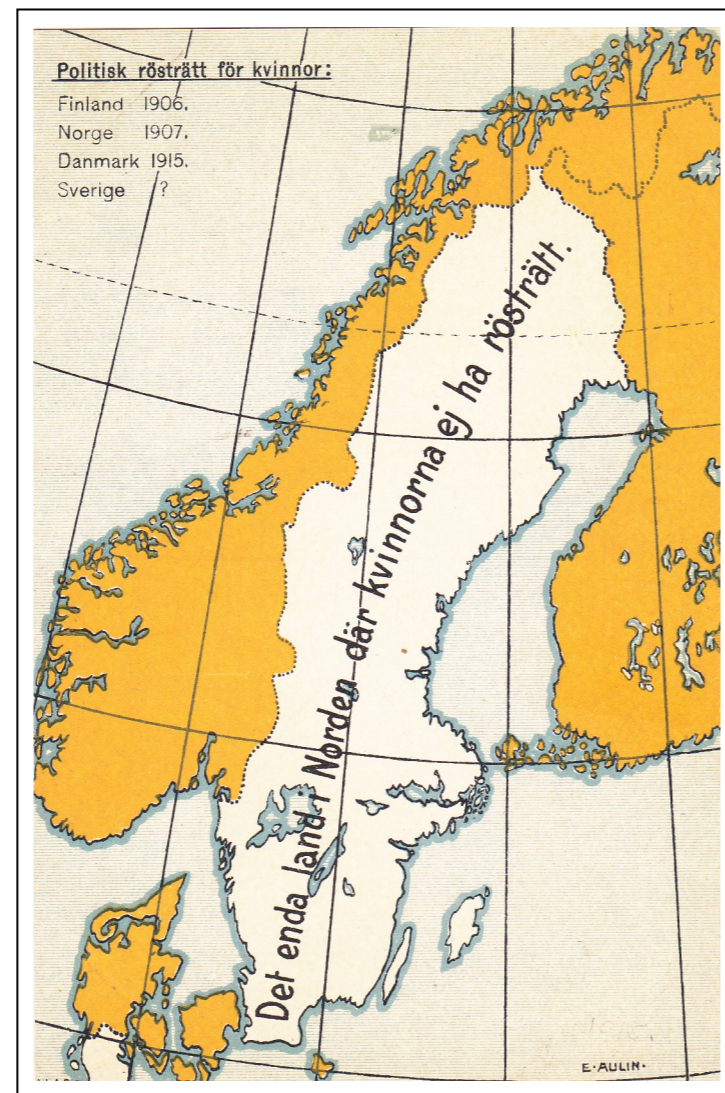
1913-1914

Den nationella namninsamlingen är förmodligen rösträttsrörelsens största enskilda insats. Den pågick under åren 1913 och 1914. Syftet var att visa att allmän rösträtt för kvinnor och män hade starkt stöd i landet.

Namninsamlingen var framgångsrik och 360.000 namn samlades in. (Sverige hade vid den här tiden drygt 5,6 miljoner invånare, så ungefär 6,4 % av befolkningen skrev under för kvinnlig rösträtt.) Insamlingen lyckades dock inte övertyga högern i första kammaren om att allmän och lika rösträtt för kvinnor var en bra idé.

Kartor var ett mycket effektivt sätt att visuellt visa hur illa det var ställt med rösträtten i Sverige, jämfört med hur det var i de nordiska grannländerna. (Hade man istället valt en karta över Europa hade det dock framgått att Norden var unikt i samtiden.) Kortet nedan till vänster är ett av de absolut vackraste korten som rösträttsrörelsen gav ut.

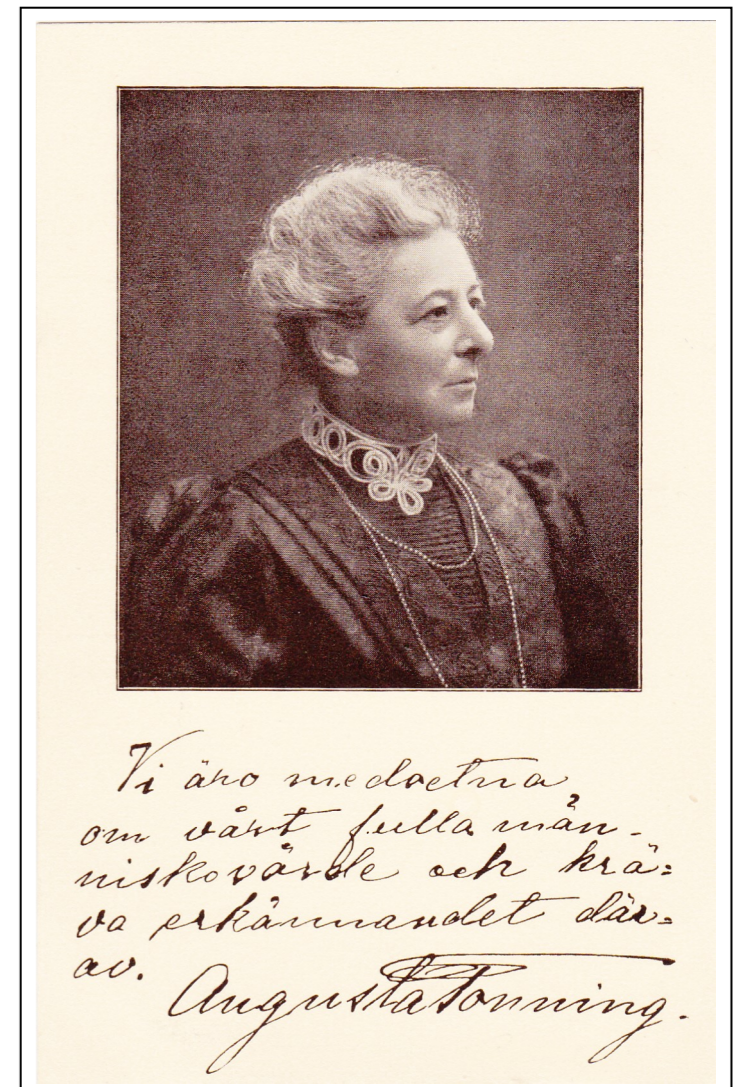
Att Finland fick kvinnlig rösträtt så tidigt berodde på att de finska socialdemokraterna valde att kräva lika rösträtt för kvinnor och män från början. Finland var det första landet i Europa där kvinnor fick rösträtt. I världen var endast Australien och Nya Zeeland före. Finland var dock det första landet där kvinnor var valbara till parlamentet. De 15 kvinnor som valdes in i finska Lantdagen 1907 var världens första demokratiskt valda kvinnliga parlamentsledamöter!



Arbetet med namninsamlingen var ett hantverk. I *Rösträtt för kvinnor* nr 18 utgiven den 15 september 1913 kan man bland annat läsa att vykort med Augusta Tonnings porträtt var populära.

### Med insamlingslistor i gråa Uppland

Det var den 19 juli som början var satt till fru Tonnings turné i Uppsala län. I Åkerby, Öster-Lövsta socken, skulle rösträtts-evangelium för första gången predikas av en kvinnlig talare. Alltså den 19 foro vi från Uppsala till Tobo och togo därifrån skjuts till Åkerby. Alla stugor på vägen besökte vi, och resultatet blev ej så dåligt. Nå, äntligen i Åkerby! Efter drygt en timmes väntan efter den utsatta tiden hölls föredraget inför en publik på omkr. 100 personer, varav hälften kvinnor. Att intresset var stort, märktes på den strykande åtgången av våra broschyrer och flygblad och inte minst av vykortet med talarinnans porträtt. Början var alltså god.



# Världskriget

1914-1918

Första världskriget medförde inrikespolitisk borgfred i Sverige. Även om landet inte var direkt inblandat i kriget så medförde dock krigsåren stora påfrestningar, inte minst för att livsmedelsförsörjningen var kritisk.

Världskriget var i första hand en kraftmätning mellan Tyskland och Ryssland (med respektive allierade). Vykort med propaganda, både för egna sidan och mot motståndarsidan, gavs ut liksom vykort till förmån för hjälp åt nödlidande.

Till höger ett tyskt propagandakort med tillhörande nationalistiska dikt och en ryskt satirkort som visar den tyska kejsaren Wilhelm II.

L.K.P.R. lade mer eller mindre ner den direkta kampen för kvinnlig rösträtt under krigsåren och ägnade sig istället åt olika typer av hjälpverksamhet till stöd för de som drabbades av kriget. Förutom det faktiska behovet av hjälp så fanns det en tanke med att visa upp kvinnor som ansvarstagande medborgare - som självklart förtjänade rösträtt. Indirekt så fortsatte alltså kampen!



Tysk propaganda för krigslån.



I mars 1916 anordnade Socialdemokratiska ungdomsförbundet en fredskongress i Stockholms Folkets hus. Enligt rykten gästades kongressen av Bolsjevikerna och att man i princip planerade en revolution.

I den så kallade Förräderiprocessen 1916 dömdes Zeth Höglund till ett års fängelse och Ivar Oljelund till åtta månaders fängelse baserat på vad de yttrade på kongressen. Domens syfte var att statuera exempel och den bidrog till den splittring mellan socialdemokrater och kommunister som har påverkat svensk inrikespolitik i över hundra år.

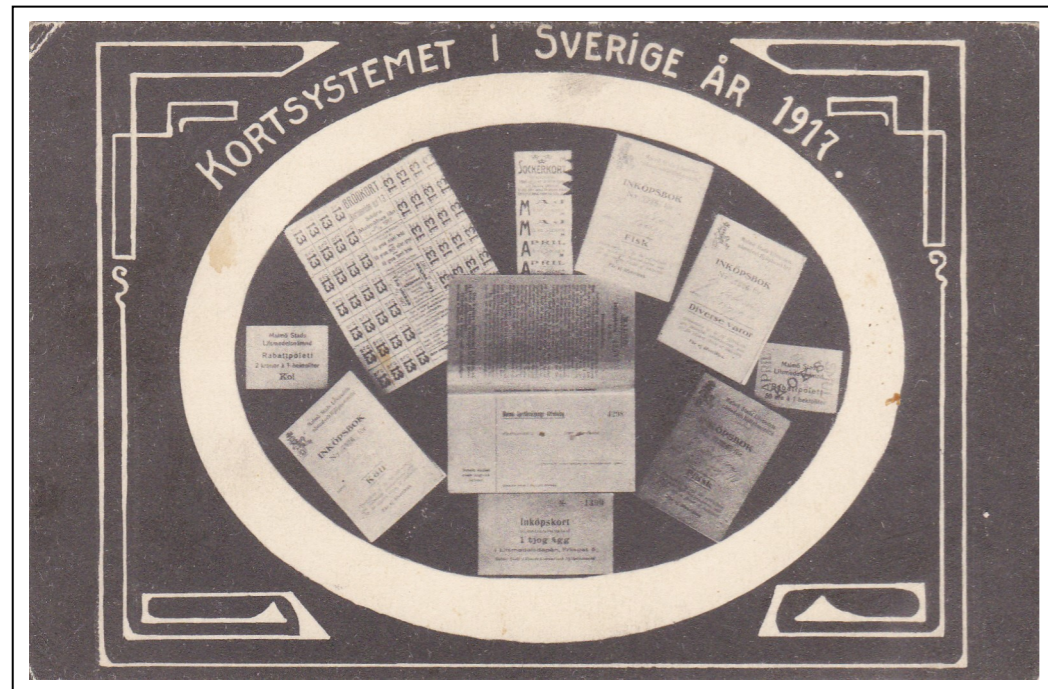


# Hungeruppror

1917

Våren 1917 var försörjningsläget för livsmedel kritisk i Sverige. Skörden hade slagit fel året före och Storbritannien blockerade import eftersom Sverige ansågs samarbeta med Tyskland. Det var ransonering på baslivsmedel och människor gick hungriga. I april utbröt hungerprotester i tiotals städer. Västervik var tidigt ute och väl organiserat.

Söderhamn är särskilt intressant i den här berättelsen eftersom det var kvinnor som organiserade och genomförde protesterna.



Måndagen den 16 april 1917 lade arbetarna i Västervik ner arbetet och samlades i nykterhetslogen för att bestämma vad man skulle göra. Kraven var ökad tilldelning av bröd och sänkta livsmedelspriser. Resultatet blev *Västerviksresolutionen* som spreds över landet.

Upproret i Västervik var troligen det mest välorganiserade i landet. Läget måste ha varit spänt den första maj.



Kvinnor i Söderhamn organiserades en protestmarsch den 23 april 1917. Tåget gick till Rådhuset där ansvariga politiker självklart inte kunde lova något. Dock gavs ett löfte om lokalt rusdrycksförbud så att spannmål och potatis inte skulle användas till brännvin.

Händelsen är så viktig i stadens historia att en marsch anordnades den 23 april 2017 för att fira hundraårsminnet. Sommaren 2017 hölls en utställning på museet, i samma lokaler sedan 1915, till minne av händelserna 1917.



# Hungeruppror

1917

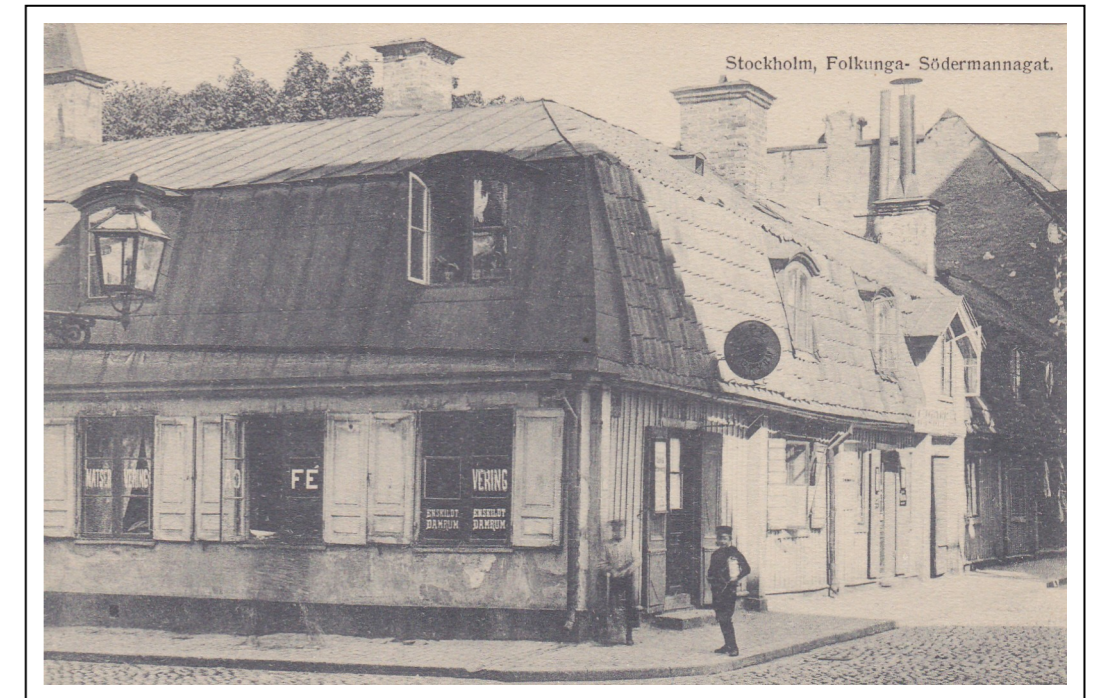
Seskarö i Haparanda skärgård var platsen för en av de märkligaste händelserna under hungerkravallerna 1917, ja kanske till och med en av de märkligaste händelserna i Sveriges historia. Ön var avskuren från fastlandet då isarna varken bar eller brast.

På ön fanns det två bagerier. Det fanns även bröd och arbetarna hade pengar men det var brist på *brödkuponger*. Arbetare tvingade sig till bröd, en av bagarna anmälde och frågan blev en polissak. Invånarna tog över polisen och hade kontroll över ön under några dagar. Omkring 50 soldater från Haparanda lägger ner vapnen och låter sig avväpnas. En ”folkrepublik” utopas och formellt sett så var det en revolution, om än i liten skala.

Statsmakten kunde naturligtvis inte låta upproret på Seskarö. För att ta tillbaka kontrollen av över Seskarö med ungefär 1000 invånare skickades 250 tungt beväpnade militärer! Arbetarna gav sig inför denna uppenbara övermakt, staten kunde åter ta kontroll och upproret på Seskarö var över.



Landshövding Walter Murray spelar en central roll när upproret på Seskarö avslutades. Samtidigt som isbrytaren Simson kom fullastad med tungt beväpnad militär så skickade han lotsbåten Vega fullastad med mat. Leveransen av mat bidrog till att situationen snabbt lugnade ner sig.

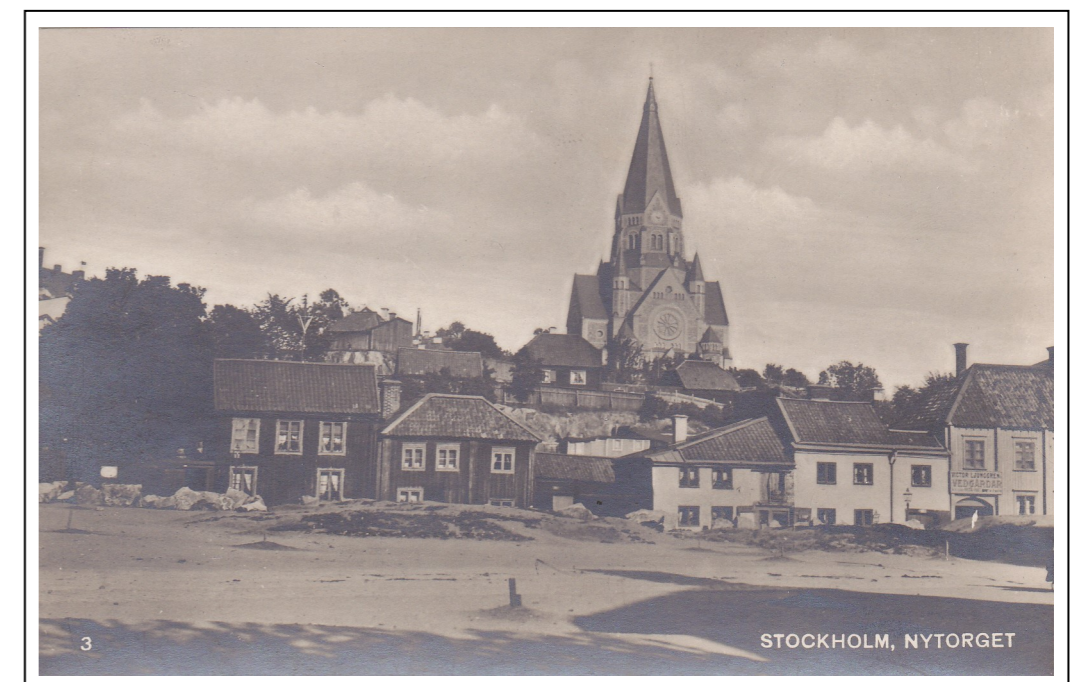


Söder i Stockholm är förmodligen det mest centrala upproret vid sidan av Västervik och Söderhamn. Även på Söder var det huvudsakligen kvinnor som protesterade och de vill ha bröd. Mat. Några mera långtgående politiska krav fanns inte. Söderannagatan och Nytorget är två platser som dyker upp i protesterna på Söder. Det är svårt att tänka sig att stadsdelen 1917 var fattiga arbetarkvarter, långt från dagens hipa kvarter.



Upproret på Seskarö handlade om det dagliga brödet, men kanske inte just på det här sättet... Satirkort som antyder att inte var alla som drabbades av hungersnöden under första världskriget.

(Brevkortsportot anges på baksidan till 5 öre, vilket daterar kortet till före 1 juni 1918.)

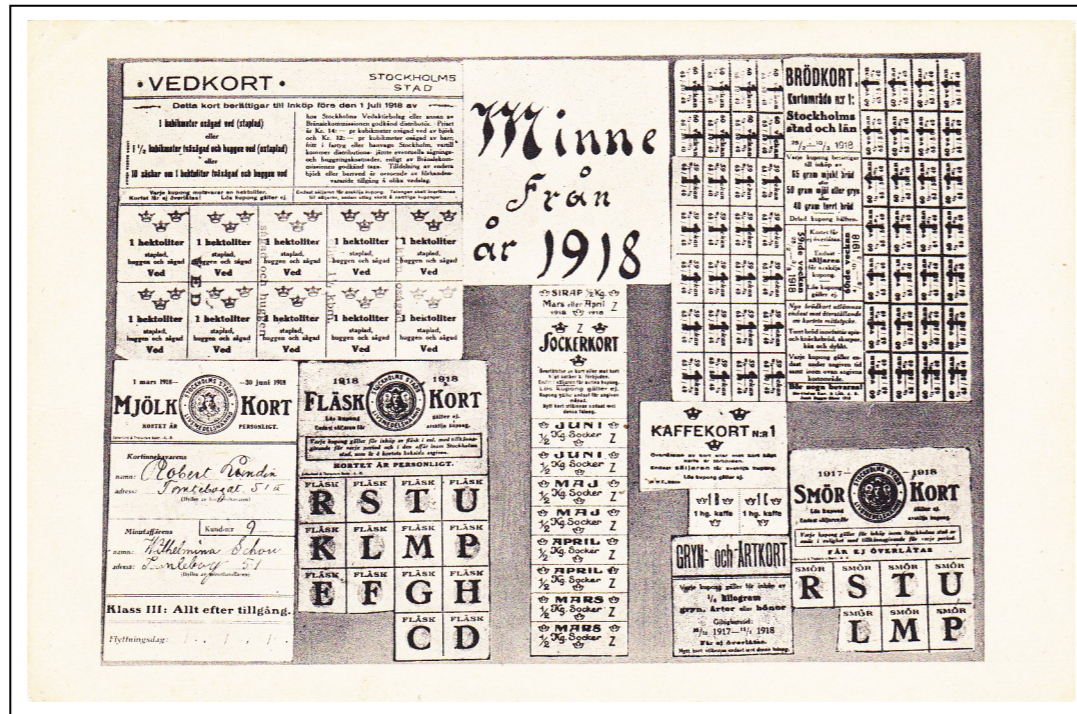


# Sverige under hårt tryck

1918

Sverige var under mycket hårt inre och yttre tryck under hösten 1918. Bristen på och ransoner- ring av livsmedel gjorde livet be- svärligt för många svenskar. Av döma av vykortet till höger verkar dock inte humorn ha varit ransone- rad.

Året före hade det varit revolution i Ryssland, i Finland hade inbör- deskriget rasat under våren och i Tyskland tvingades kejsaren Wil- helm II abdikera.



Den 29 oktober 1918 in- leddes en revolution i Tyskland. Kejsaren Wil- helm II abdikerade 9 no- vember och gick i lands- flykt.

För den svenska högern måste detta ha framstått som mycket skräm- mande. Tyskland var kul- turellt mycket närmare Sverige än Ryssland. Var det tänkbart med en re- volution i Sverige? Kunde Gustaf V tvingas abdikera? Med denna ku- liss är det förstaeligt att högerns ökande vilja att kompromissa i inrikes- politiken hösten 1918.



Den ryske tsaren Nikolaj II hade avsatts i mars 1917. Den 17 juli 1918 avrättades tsaren och hans familj utanför Je- katerinburg. På kortet till vänster syns hans gemål Alexan- dra av Hessen som avrättades samma dag.

Det har in i modern tid spekulerats om att delar av tsarfa- miljen skulle ha överlevt avrättningarna 1918, men det får idag anses vara historiskt belagt att så inte var fallet.

Finland skakades under våren 1918 av ett blodigt inbördeskrig. De nära historiska banden mellan Sverige och Finland gjorde att kriget chockade många svenskar. Svenska frivilliga deltog i kriget.

Kriget slutade med seger för den vita (borgerliga) sidan och landet hade, i motsats till Ryssland, räddats från kommunistiskt välde. Ge- neral Gustaf Mannerheim hade en avgörande roll i kriget. Till hö- ger syns han på ett fotografi tillsammans med Gustaf V i Stock- holm. Byggnaden till höger är Nationalmuseum.



# Allmän rösträtt för kvinnor och män

1918

Hösten 1918 var den inrikespolitiska spänningen i Sverige hög. Det fanns tydliga revolutionära tendenser på vänsterkanten, samtidigt som socialdemokraternas ledare Hjalmar Branting var tydlig med att om han var tvungen att välja mellan demokrati och socialism, så valde han demokratin. Socialdemokratin visade att det fanns fredliga alternativ till en kommunistisk revolution.

Högern i första kammaren valde motvilligt det fredliga alternativet. I november 1918 gav man upp motståndet. Därefter återstod två riksdagsbeslut för att ändra grundlagen innan den allmänna rösträtten var genomförd. Besluten togs i det riksdagshus som uppfördes 1897-1905 och där riksdagen fortfarande sammanträder.

Den allmänna och lika rösträtten för både kvinnor och män tillämpades för första gången vid riksdagsvalet 1921.

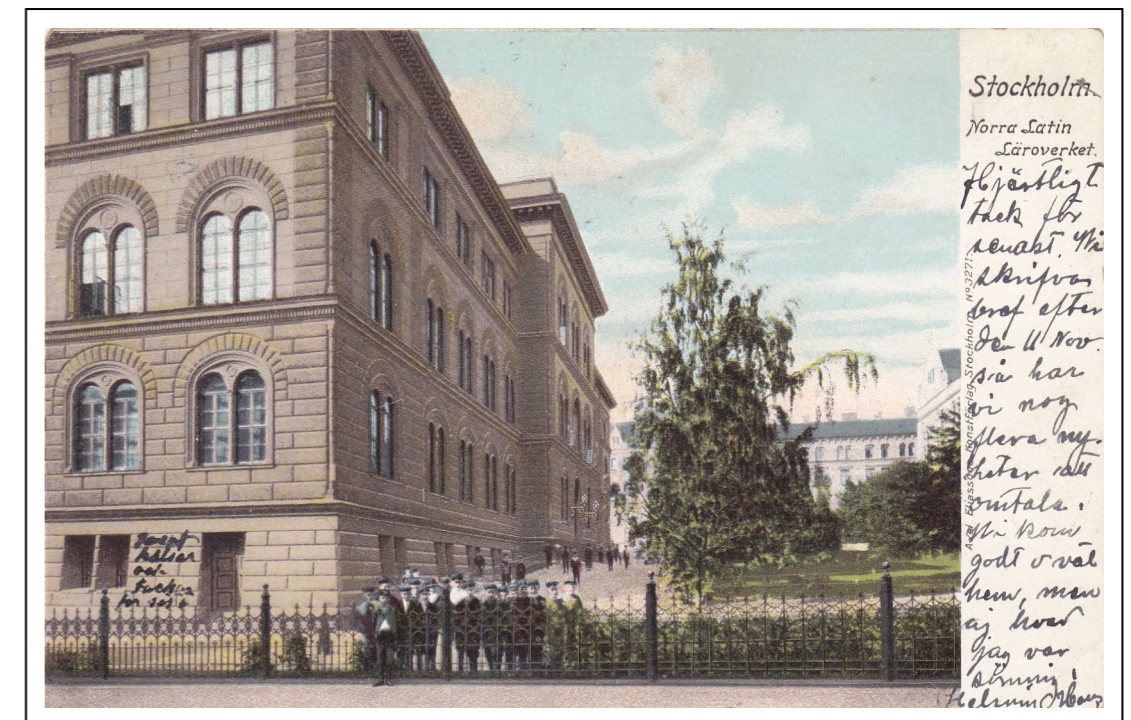


Monarkin bevarades som en del av 1918 års kompromisser. Högern i första kammaren accepterade rösträtten och socialdemokratin accepterade monarkin. Det överenskommelsen gäller än idag, om än under tystnad. Att driva frågan om monarkins avskaffande vore politiskt självmord, även om en majoritet av ledamöterna faktiskt förespråkar republik.



Söndagen den 24 november genomfördes allmänna demokratiska medborgarmöten i flera större städer. Den största manifestationen hölls på Norra Latin i Stockholm. Uppskattningsvis 15.000 människor fyllde skolgården utanför och Norra Bantorget. En av fyra talare var Gulli Pettrini som onekligen hade talets gåva:

*En gång yttrade en talare i första kammaren, att kvinnlig rösträtt skulle innebära ett misstroendevotum mot männen, emedan de då skulle komma i minoritet. Så som det nu ser ut ute i världen förefaller det som att detta misstroendevotum vore berättigat.*



# Slutet gott allting gott?

1921-

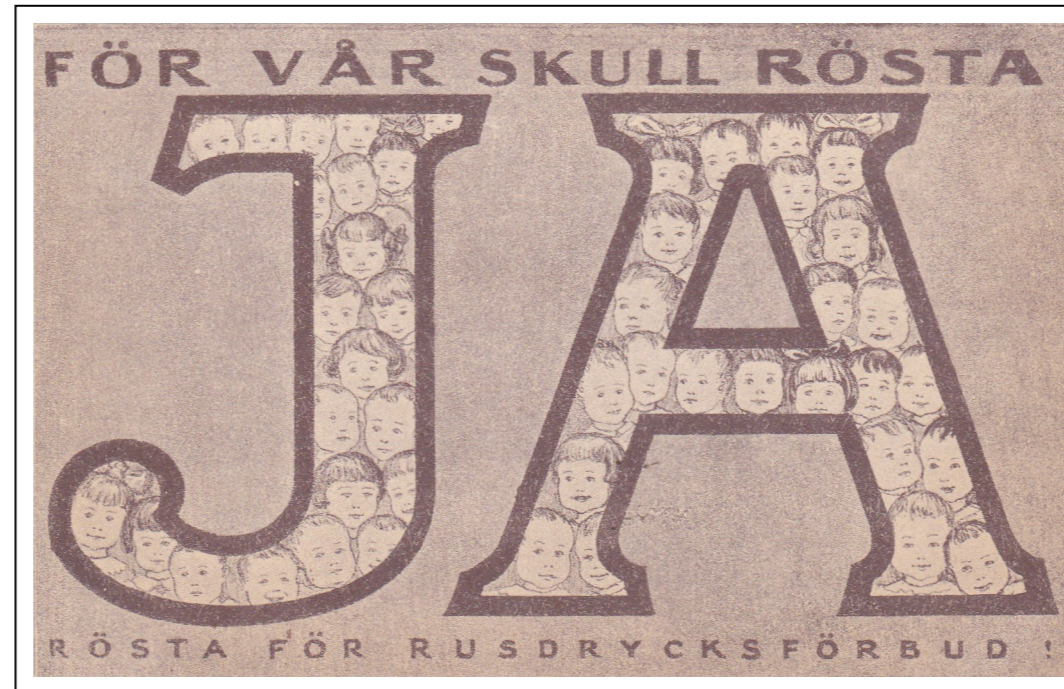
Rösträttsrörelsen hade bara en fråga på sin agenda. Tanken var att när kvinnor väl hade fått rösträtt som skulle andra kvinnofrågor komma upp på den politiska agendan och lösa sig "av sig självt". Det har väl gått sådär...

Riksdagsvalet 1921 var det första där kvinnor och män röstade på lika villkor. Kvinnor var självklart valbara. Fem kvinnor valdes:

- Kerstin Hesselgren, liberal
- Elisabeth Tamm, liberal
- Agda Östlund, socialdemokrat
- Nelly Thüring, socialdemokrat
- Bertha Wellin, högern

Förbudsomröstningen 1922 är idag mest känd för att *kräftor kräva dessa drycker* från Albert Engströms valaffisch. Omröstningen gällde "ja" eller "nej" till förbud mot rusdrycker. Resultatet blev att 48,8 % röstade "ja" och 50,8 % röstade "nej"; en knapp majoritet för alkoholhaltiga drycker skulle vara tillåtna.

Omröstningen är unik i svensk historia på så sätt att kvinnor och män hade olika röstsedlar. Vi vet därför att 63 % av männen röstade "nej" medan endast 37 % av kvinnorna röstade mot rusdrycksförbudet. Om kvinnorna hade fått bestämma så hade rusdryckerna förbjudits!

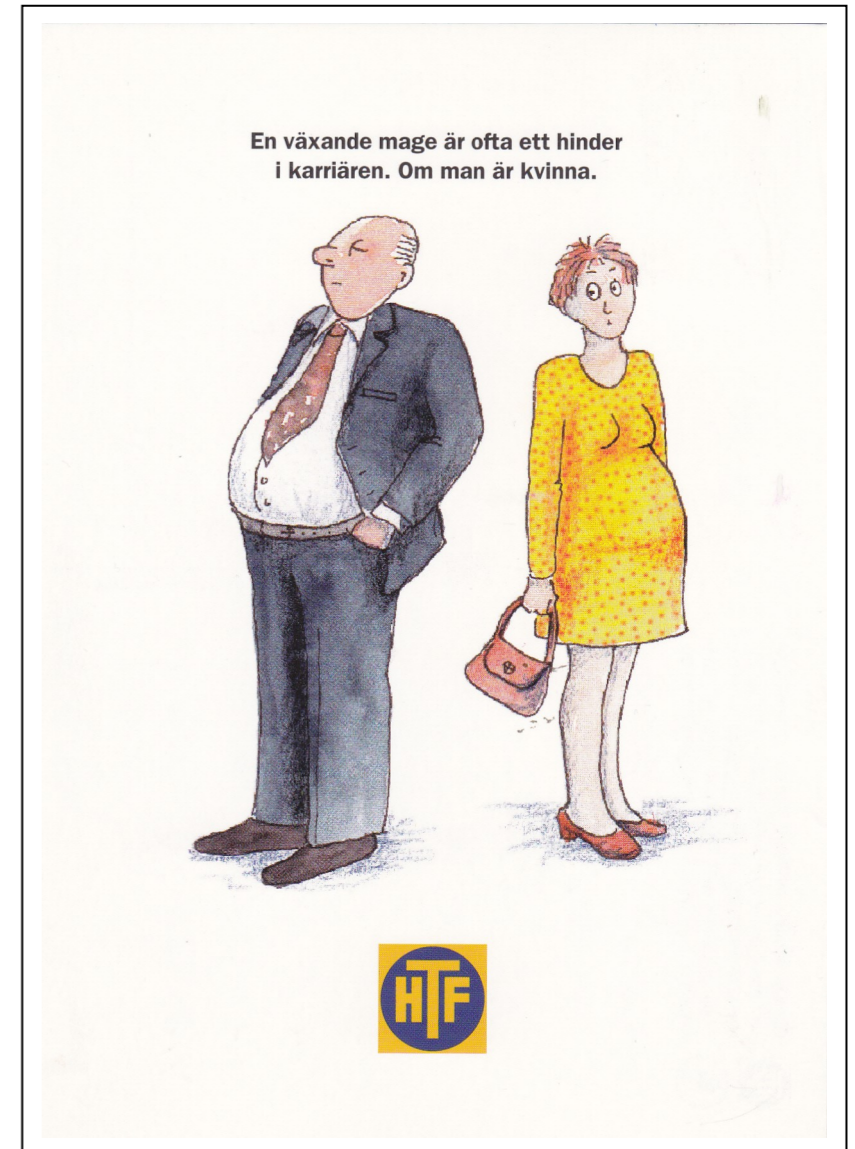


Vykorten ovan och nedan är utgivna av *Förbudsvännernas rikskommitté* som propaganda inför förbudsomröstningen 1922. "Adresslinjerna" på baksidan är utformade som tre texter i mycket litet typsnitt:

*Den, som dricker, tänker icke.*

*Den, som tänker, dricker icke.*

*Fram för allmänt rusdrycksförbud!*



Vykortet ovan är utgivet av Handelstjänstemannaförbundet HTF och har postbehandlats 2002, ett hundra år efter att den första kvinnliga rösträttsföreningen bildades. Tanken på att kvinnlig rösträtt skulle leda till lösning alla andra kvinnofrågor slog alltså inte in. Arbetet för jämställdhet pågår fortfarande.

I samband med #metoo-rörelsen 2017 har vissa debattörer menat att det är den största mobiliseringen av kvinnor sedan rösträttsrörelsen, till och med större än under sena 60-talet och tidiga 70-talet.